

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องชีวิตการทำงานบุคลากรการแพทย์ : กรณีการถูกคุกคามทางเพศ จากการทำงาน ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ฐานคิดของกระบวนการวิจัยในแนวนี้จะให้ความสำคัญกับความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ในชีวิตที่ผู้หญิงได้ประสบกับพฤติกรรมการคุกคามทางเพศ โดยผู้ศึกษามุ่งทำความเข้าใจการให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ที่ผู้หญิงประสบ โดยทำความเข้าใจผู้หญิงจากมุมมองของผู้หญิง ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่ถูกคุกคามทางเพศ เพื่อสะท้อนเสียงของผู้หญิง ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์การถูกคุกคามทางเพศของผู้หญิงมักถูกละเลยและกลายเป็นเสียงที่ไม่ได้ยิน

การศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการถ่ายทอดประสบการณ์การถูกคุกคามทางเพศของบุคลากรการแพทย์หญิง โดยเคารพถึงความเป็นส่วนตัวและความแตกต่างของประสบการณ์ในแต่ละบุคคล งานวิจัยชิ้นนี้จึงเหมาะสมที่จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการเล่าเรื่อง (narrative) จากประสบการณ์ในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เนื่องจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้เสียงทุกเสียงได้เล่าเรื่องราว และถ่ายทอดประสบการณ์ของชีวิต อีกทั้งเหมาะสมในการใช้ทำความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับ ความเชื่อ ระบบความรู้ของผู้หญิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีกระบวนการที่แยกย่อยยากที่คนที่อยู่ในระบบสังคมนั้นๆ จะรับรู้หรือตระหนักถึงได้โดยง่าย

กระบวนการศึกษา

มีคำถามเกิดขึ้นเสมอถึงหัวข้อวิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษา ผู้ศึกษาต้องถามตอบกับตัวเองหลายครั้งว่าหัวข้อชวนวิวาทะในครั้งนี้มีความเป็นไปได้หรือเปล่า หลังจากการปรึกษาหารือกับหลายๆคนที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้รับการท้วงติงจากหลายคน ถึงหัวข้อที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบ และพื้นที่ในการหาคำตอบ แต่ทว่าผู้ศึกษามีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะเปิดเผยเสียงเงียบของผู้หญิงให้เป็นเสียงสาธารณะ แม้ว่าจะได้รับการท้วงติงจากหลายคนว่า จะเป็นการกระทำซ้ำ ผู้หญิงอีกหรือเปล่าในเมื่อเธอเหล่านั้นเลือกที่จะเงียบ สำหรับผู้ศึกษาแล้วการศึกษาเรื่องนี้ไม่ใช่

การกระทำซ้ำ เพราะภายใต้การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเราได้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ (intersubjectivity) มิใช่เพียงฐานะนักวิจัย มิใช่เพียงฐานะเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมทีมสุขภาพ หากแต่เป็นฐานะของผู้ที่มีอัตลักษณ์ร่วมต่อประสบการณ์ถูกคุกคามทางเพศภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมเดียวกันต่างหากที่เป็นสำนักร่วมระหว่างเรา อีกทั้งคุณูปการที่จะเกิดขึ้นคือผู้หญิงได้เล่าเรื่องของตัวเอง ซึ่งการเปิดเผยประสบการณ์การคุกคามทางเพศเป็นเครื่องมือในการเยียวยาอย่างหนึ่ง การพูดหรือการเล่าให้ผู้อื่นรับรู้เป็นการปลดปล่อยความอับอาย นอกจากนี้การที่ผู้หญิงได้มีโอกาสสำรวจความรู้สึกและประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเอง ยังเป็นการเสริมพลัง (Empower) ตนเองในเบื้องต้น และย่อมจักเกิดผลดีหากแปรเปลี่ยนประสบการณ์นี้ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นในลักษณะประเด็นสาธารณะ เป็นเสียงของการเมือง ซึ่งกระบวนการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/สถานที่ในการวิจัย

การศึกษาในเรื่องการถูกคุกคามทางเพศนั้น การเลือกกลุ่มเป้าหมายมีส่วนสำคัญในการศึกษา โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาดังต่อไปนี้ เป็นบุคลากรการแพทย์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลที่สังกัดกระทรวงกลาโหม เป็นเพศหญิง ไม่จำกัดอายุ และไม่จำกัดประสบการณ์ในการทำงาน โดยผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมายในการถูกคุกคามทางเพศจากการทำงานในทุกกรณี โดยข้อมูลทั้งหมดต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการบอกต่อ (snow balling) ของผู้ที่อยู่รอบข้างตัวผู้ศึกษาที่รู้จักกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อแนะนำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ ในการเข้าไปเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 11 คน มีดังต่อไปนี้

คุณเอ้(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 40 ปี สถานภาพหย่าร้าง จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ตำแหน่งงานลูกจ้างชั่วคราว มีประสบการณ์ในการทำงาน 3 ปี ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2548 จำนวน 4 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 12 ชั่วโมง

คุณอ้อย(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 27 ปี สถานภาพโสด นักศึกษาฝึกงาน มีประสบการณ์ในการทำงาน 6 เดือน ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 5 ชั่วโมง

คุณวรรณ(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 55 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปี ในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว

(คนงาน) ได้สัมภาษณ์ในช่วง เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม 2548 จำนวน 4 ครั้ง ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

คุณจ๊ก(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 21 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น(ปวช.) มีประสบการณ์ในการทำงาน 2 ปี ในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว (คนงาน) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนเมษายน 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549 จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 25 ชั่วโมง

คุณโบว์(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 21 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น(ปวช.) มีประสบการณ์ในการทำงาน 3 ปี ในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว (คนงาน) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนเมษายน 2548 ถึงเดือนมิถุนายน 2549 จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 25 ชั่วโมง

คุณเฟื่อง(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 38 ปี สถานภาพหม้าย จบการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปี ในตำแหน่งงานลูกจ้างชั่วคราว(คนงาน) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนธันวาคม 2548 จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลา ประมาณ 5 ชั่วโมง

คุณต๊ก(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 24 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ในการทำงาน 2 ปี ในตำแหน่งงานลูกจ้างชั่วคราว(คนงาน) ได้สัมภาษณ์ในช่วง พฤศจิกายน 2548 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2549 จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลา ประมาณ 6 ชั่วโมง

คุณน้อง(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 29 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับ อนุปริญญา มีประสบการณ์ในการทำงาน 7 ปี ในตำแหน่งนายทหารชั้นประทวน(พนักงาน วิทยาศาสตร์) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือน มกราคม 2549 ถึง เดือน ธันวาคม 2549 จำนวน 6 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 9 ชั่วโมง

คุณอ้วน(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 31 ปี สถานภาพ โสด จบการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงาน 9 ปีในตำแหน่งงานนายทหารสัญญาบัตร(นัก กายภาพบำบัด) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือนเมษายน 2548 ถึง เดือนธันวาคม 2549 จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลา 40 ชั่วโมง

คุณเก้(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 25 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงาน 3 ปี ในตำแหน่งนายทหารสัญญาบัตร(นักเทคนิค การแพทย์) ได้สัมภาษณ์ในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม 2549 จำนวน 8 ครั้ง ระยะเวลา ประมาณ 15 ชั่วโมง

คุณน้ำ(นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 32 ปี สถานภาพโสด จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี นายทหารสัญญาบัตร(พยาบาล) มีประสบการณ์ในการทำงาน 9 ปี ได้สัมภาษณ์ในช่วงมกราคม 2548 ถึง ธันวาคม 2548 จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 20 ชั่วโมง

สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกสถานที่อย่างเฉพาะเจาะจง เป็นโรงพยาบาลที่สังกัดในกระทรวงกลาโหม สาเหตุที่เลือกโรงพยาบาลนี้เนื่องจากผู้ศึกษาสามารถทำความเข้าใจระบบสังคมวัฒนธรรมในฐานะคนใน ที่เป็นบุคลากรการแพทย์คนหนึ่งในโรงพยาบาล ประกอบกับการมีเครือข่ายในการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการเป็นคนในซึ่งเติบโตมากับพื้นที่แห่งนี้(เขตกองทัพ)มานานกว่า 20 ปี ทำให้เข้าใจระบบวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าถึงกรณีศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจำเป็นต้องเล่ารายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กรณีศึกษาทราบทั้งในรายละเอียดของเครื่องมือ วิธีการรวมทั้งข้อคำถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ข้อมูลในรายละเอียดแก่ทุกคนว่า ผู้ศึกษาเป็นนักศึกษา ศึกษาอยู่ที่ไหน มีมูลเหตุจูงใจอย่างไรในการเลือกทำวิจัยเรื่องนี้ โดยเฉพาะผลประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยทั้งต่อตัวผู้ถูกคุกคามต่อเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ในองค์กร เพื่อกำหนดทิศทางและผลักดันในเชิงนโยบายโอกาสต่อไป อีกทั้งตัวผู้ศึกษาเองได้มีโอกาสในการได้ฝึกฝนการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อที่ทำหาย ทั้งยังมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและต่อองค์กรของผู้ศึกษาอีกด้วย

เนื่องจากการเก็บข้อมูลของผู้ถูกคุกคามทางเพศจากการทำงานนั้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อหน้าที่การงานของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมองว่าจำเป็นต้องใช้เวลานานมากเป็นพิเศษ เพราะการหากรณีศึกษาที่ต้องการเปิดเผยข้อมูลค่อนข้างยาก ดังนั้นกระบวนการในการเก็บข้อมูลจึงอาจเก็บในเชิงประยุกต์ คือ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสำรวจและค้นหากรณีศึกษาไปด้วย โดยเริ่มจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ที่พิสูจน์ยืนยันได้ว่าการคุกคามทางเพศจริง ซึ่งส่วนหนึ่งอาจได้จากประสบการณ์ตรงและแหล่งข้อมูลแบบ “คนใน”¹ ของผู้ศึกษา

¹ ข้อมูลแบบคนใน(insider) ข้อมูลเช่นนี้เป็นข้อมูลในแง่ของวัฒนธรรม ข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายหรือกำหนดนิยามของสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนค่านิยมและอุดมการณ์ของบุคคลอย่างทีในสังคมยึดถือกันอยู่

ตลอดจนการเข้าถึงกรณีศึกษาซึ่งอาจทำให้เข้าถึงกรณีศึกษาได้มากขึ้นเนื่องจากเป็นคนในพื้นที่

การสังเกต (observations)

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้มาจากการสังเกต (observations) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสังเกตไม่เพียงแต่ใช้สายตาดู (watching) เท่านั้น แต่เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนของผู้วิจัย โดย Bailey² เสนอองค์ประกอบหลักของการสังเกต 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสังเกตสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (observations of physical surroundings) ผู้วิจัยจำเป็นต้องให้ความสนใจแก่สภาพแวดล้อมทางกายภาพของผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นลักษณะของแผนกงานที่ทำ เช่น แผนกเวชศาสตร์ฟื้นฟู มีสภาพแวดล้อมค่อนข้างเป็นสัดส่วน โดยมีม่านกั้นในแต่ละเตียง ซึ่งขณะให้การรักษานักกายภาพบำบัดต้องอยู่สองต่อสองกับคนไข้

ส่วนที่ 2 การสังเกตสมาชิก (observations of members) ผู้วิจัยต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการสังเกตผู้คนในสถานการณ์หรือในที่ตั้ง (setting) ของการศึกษา การสังเกตบุคลิกภาพของกรณีศึกษา

ส่วนที่ 3 การสังเกตพฤติกรรมที่เป็นคำพูด และไม่ใช้คำพูด (observations of nonverbal and verbal behaviors) สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล เช่น วิธีการพูด การแสดงสีหน้า ท่าทางขณะพูดคุย ซึ่งเป้าหมายของการทำวิจัย คือ ต้องการทำความเข้าใจความหมายที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมเหล่านั้น โดยสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญคือ

- ภาษากาย (body language) เช่น สีหน้า ท่าทางที่แสดงออก การสบตากับคนอื่น การสัมผัส การยืนใกล้ หรือห่างจากคู่สนทนา เป็นต้น
- ภาษาพูด (verbal behaviors) ผู้วิจัยต้องจดบันทึก “คำสนทนา” ของการให้ความหมายในบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ซึ่งผู้วิจัยจะให้

² Bailey, 1996, p.65 – 67 อ้างถึงใน อารยา อิศวรรานนท์, “ภาพลักษณ์ตัวตนของพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 46-47.

ความสำคัญแก่ลักษณะของคำพูดและผู้พูด เช่น ใช้คำประเภทใด คำแสดง (slang) ภาษาเทคนิคหรือวิชาการ (technical terms) หรือภาษาของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (argot) ต้องทำความเข้าใจว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ภาษาเหล่านี้ใน ความหมายอย่างไร

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาต้องสังเกตถึงน้ำเสียงในการสนทนา เช่น พูดอย่างสุภาพเป็นกันเอง หรือเป็นทางการ อารมณ์ความรู้สึกของน้ำเสียง พูดเสียงนุ่ม ๆ หรือเสียงดัง สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญมากในการทำความเข้าใจสิ่งที่เขาพูด

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างความคุ้นเคยและแสดงความไว้วางใจ โดยให้ผู้ถูกคุกคามเล่าเรื่องตัวเองประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้การอัดเทปประกอบ ในการสัมภาษณ์แบบนี้ตัวผู้วิจัยหรือผู้วิเคราะห์ข้อมูลเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เนื่องจากทราบว่าตนต้องการข้อมูลแบบใด เพื่อวัตถุประสงค์อะไร ฉะนั้นจึงตั้งคำถามในขณะที่สัมภาษณ์ได้ โดยเตรียมแนวคำถามกว้างๆไว้ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยได้เตรียมคำถามดังนี้

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความหมายต่อการคุกคามทางเพศว่าอย่างไร / คำนียามตามความเข้าใจ
2. เหตุการณ์สถานที่เกิดเหตุ เวลาที่เกิดเหตุ บุคคลแวดล้อมในเหตุการณ์
3. ผู้กระทำผู้บังคับบัญชา / หัวหน้างาน / เพื่อนร่วมงาน / ผู้ป่วย โดยสอบถามข้อมูลเบื้องต้น บุคลิกลักษณะ อายุ นิสัย ตำแหน่งงาน และสถานภาพ
4. ปฏิกริยาโต้ตอบ ผู้ถูกกระทำโต้ตอบอย่างไร
5. ความรู้ความเข้าใจ / ทักษะต่อการมองปัญหาการคุกคามทางเพศ การคุกคามทางเพศหมายถึงอะไร คิดอย่างไรกับการคุกคามทางเพศ รู้ขั้นตอนฟ้องร้อง ขององค์กรหรือไม่ อย่างไร
6. ผลกระทบ ส่งผลกระทบต่อตัวผู้เสียหายอย่างไร ผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงาน

7. การดำเนินการตามขั้นตอน ฟ้องร้องหรือไม่อย่างไร ผลจากการร้องเรียน ในกรณีที่ไม่ฟ้องมีเหตุผลอย่างไร
8. ทางออกผู้เสียหาย คิดหาทางออกแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใด ข้อเสนอแนะต่อปัญหา
9. ระบบงาน / การปกครองขององค์กร ระบบการปกครองแบบทหาร เอื้อให้เกิดการคุกคามทางเพศหรือไม่ อย่างไร ข้อดีข้อเสียของระบบงาน การอบรมขององค์กรต่อประเด็นดังกล่าว
10. คำถามจากทฤษฎี สังคมทหารมีการสร้างวาทกรรมใหม่ อะไรบ้าง วาทกรรมดังกล่าวส่งผลอย่างไร ผู้หญิงมองเพศวิถีผู้ชายในสังคมทหารอย่างไร
11. การสนับสนุนทางสังคม เพื่อนร่วมงาน / ครอบครัว / องค์กร / ผู้บังคับบัญชา มีส่วนช่วยเหลือ / สนับสนุน ผู้คุกคามทางเพศในการต่อสู้ / หาทางออกอย่างไร

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้หมายถึง การสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงพยายามหาคำตอบใจของผู้ให้สัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ ฉะนั้นผู้วิจัยต้องรู้ก่อนแล้วว่าต้องการข้อมูลอะไร ชนิดใด อย่างไรก็ตามการสัมภาษณ์แบบนี้ ผู้วิจัยควรใช้ความระมัดระวังให้มาก เพราะการพยายามโยนเข้าหาประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ไม่ควรรวบรัดหรือตัดบท เนื่องจากอาจทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความรู้สึกไม่สบายใจและไม่อยากให้ความร่วมมือได้ เนื่องจากประเด็นการถูกคุกคามทางเพศเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน ผู้ศึกษาต้องให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ

การจดบันทึกข้อมูล (notetaking)

เป็นเทคนิคที่สำคัญในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่ได้ทำการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ซึ่งในการจดบันทึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือในขั้นตอนแรกจะจดบันทึกคร่าวๆเฉพาะข้อความสั้นๆที่สำคัญ เพื่อจะได้มีเวลาสังเกตพฤติกรรมในขณะนั้นอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญเพื่อต้องการให้การสนทนาเป็นไปอย่างธรรมชาติมากที่สุด อีกขั้นตอนหนึ่งการถอดเทปจากการสัมภาษณ์และปรับแต่งข้อมูลที่จดบันทึกในตอนแรกให้ครบถ้วนมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้ศึกษาได้นำแบบการศึกษาของสุภางค์ จันทวานิช³ ในขั้นตอนหลักๆ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลมาประยุกต์ใช้ โดยใช้กรณีศึกษาของบุคลากรการแพทย์หญิงในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม โดยผู้ศึกษามุ่งทำความเข้าใจต่อมุมมองแนวคิดของผู้หญิงซึ่งไม่เพียงแต่การวิเคราะห์ถึงความหมายในทัศนะของผู้ให้ข้อมูล แต่ยังรวมถึงความหมายโดยทั่วไปของปรากฏการณ์นั้นๆ ด้วย การใช้กระบวนการขั้นตอนและวิธีวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การใช้แนวคิดทฤษฎีและการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดหลายๆแนวคิดมาประกอบ โดยมุ่งเน้นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสตรีนิยม โดยใช้มุมมองที่มาจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural structure) เพราะปรากฏการณ์ที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษานั้นอยู่ในระบบหรือสถาบันสังคมอันใดอันหนึ่งภายในโครงสร้างทางสังคม เรื่องของระบบชายเป็นใหญ่ ค่านิยมและทัศนคติของสังคมไทยต่อผู้หญิง และแนวคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) ซึ่งจะสามารถช่วยอธิบายปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในสังคมได้ นอกจากนี้ยังนำแนวคิดวาทกรรมของฟูโก แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม (Social support) มาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นแรกจะใช้ทฤษฎีที่มีกรอบกว้างและหลากหลายเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้รอบด้าน ขั้นตอนที่สองคือ การตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความน่าเชื่อถือ ความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล ขั้นตอนที่สามคือ การทำข้อสรุปชั่วคราว จากการประมวลข้อมูลที่ได้ ขั้นตอนที่สุดท้ายคือ การสร้างบทสรุปของข้อมูล โดยการจำแนกประเภทกลุ่มข้อมูลหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจากเหตุการณ์

3. การเปรียบเทียบข้อมูลและการสร้างข้อสรุป โดยการให้เหตุผลด้วยข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ แล้วสรุปออกมา โดยการจำแนกข้อมูลจากกรณีศึกษา แล้วนำมาแยกเป็นประเภทหรือชนิดของเหตุการณ์ จำแนกเป็นโครงสร้างหรือหน้าที่ของพฤติกรรม แบบแผนของพฤติกรรม ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ แล้วแยกเหตุการณ์ตามข้อมูลที่ได้

³ สุภางค์ จันทวานิช, การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), น.82.

จริยธรรมในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษารักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ เป็นการเน้นย้ำถึงความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ถึงแม้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการเผยแพร่ข้อเท็จจริงของผู้ถูกคุกคามก็ตาม แต่ต้องไม่เป็นการกระทำซ้ำต่อผู้ถูกคุกคามเหล่านี้อีก ดังนั้นในการพูดคุยสัมภาษณ์ต้องเป็นการพูดคุยภายใต้ความต้องการของเธอทั้งหลาย ผู้ศึกษาสำนึกว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ให้ข้อมูลโดยยึดถือจรรยาบรรณแห่งการทำวิจัยเป็นหลัก โดยรักษาการให้สัมภาษณ์ของกรณีศึกษาเป็นความลับ ไม่เปิดเผย ชื่อ นามสกุล และที่อยู่ที่อยู่แท้จริง และในการนำเสนอข้อมูลจะปกป้องชื่อจริงโดยใช้เป็น “ชื่อสมมุติ” และข้อมูลที่เปิดเผยจะเป็นเฉพาะรายละเอียดถึงเหตุการณ์ เพื่อสรุปในหัวข้อของการศึกษา นอกจากนี้ภายหลังการจบสัมภาษณ์ผู้ศึกษาต้องให้กรณีศึกษาได้อ่านข้อมูลที่จัดบันทึก และหากต้องอาศัยการอัดเทปในการสนทนาผู้ศึกษาต้องขออนุญาตต่อกรณีศึกษาก่อนและต้องทำลายเทปทิ้งหลังจากรวบรวมข้อมูลครบแล้ว ซึ่งตอนนี้ผู้ศึกษาก็ได้ทำลายเทปบันทึกเสียงเหล่านั้นหมดแล้ว

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากปัญหาการคุกคามทางเพศยังเป็นปัญหาที่สังคมขาดความตระหนัก และความเข้าใจ ซึ่งผู้ถูกคุกคามที่เป็นหญิงมักถูกตั้งคำถาม เนื่องจากค่านิยมและทัศนคติของสังคมไทยนั้น มองว่าเป็นเรื่องน่าอับอาย ดังนั้นผู้ถูกคุกคามมักไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูล นอกจากนี้การให้ข้อมูลอาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานของผู้ถูกคุกคาม ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องปกปิดสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้พื้นที่ที่เลือกในการศึกษาวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากโรงพยาบาลที่สังกัดกระทรวงกลาโหมนั้นเป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งของกองทัพ ซึ่งมีกฎระเบียบที่ค่อนข้างซับซ้อนและข้อมูลที่เป็นคดีความยังถือเป็นความลับทางราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูล